

pomagali so si s črtami in čarami, koje so vrezovali v drvo, navadno v bukov les (rov, rovaš, roš, runa (raunen) skrivnostno znamenje v bukev, got. bôka litera, buchstab-run-stab) ter so po njih šteli in čitali, vedeževali pa ugibali tajne pomene. S tem so se bavili nabožni ljudje, svečenici, ki so bili drugim čarodeji in knjižniki (črno-knižnik) i knezi. Knez bijaše narodni svetjenik i knjižnik, pravi dr. Rački, kateri v „Pismo slovensko“ l. 1861 vse to razlaguje ter kaže, da imajo besede „črta, čara, reza, buky ali bukev, knjiga“ prvotno isti pojem, in da so vže tedaj knezi ali svečenici bili buditelji i voditelji narodne prosvete.

V prvi dobi so Slovani torej črtami čteli (čisti legere, numerare, honorare) ali šteli, črte so jim bile čisla, številke ali broji, in to celó pomenljivi; iz rez so gatali ali ugibali, njih tajne pomene v nabožnem in narodnem življenju tolmačili ali razlagali. To je bilo v prvi dobi, dokler so lastna znamenja črtali in vrezovali v les, na rovaše, deske ali prote (buchstab) s kakim črtalom ali rezalom. V drugi dobi pa se glagol črtati, rezati umakne glagolu pisati, sanskr. piç pingere, živopisati, got. meljan, malen; črtalo in rezalo zaméni se s perom ali peresom, in črta, reza, čara pa s pismenom.

Marsikaj méri na to, da so Slovani v poganstvu imeli vže tudi neko glasovno ali fonetično pismo; vendar pravo pismo in v njem pismenstvo ali slovstvo dobili so še le po krščanstvu, in jako znamenito je v tem oziru vprašanje, kedaj in kako so se pokristijanili Slovani.

Slike iz národne vzgoje.

Sestavil Ivo Trošt.

II.

Bog védi, od kod to, da vsak človek tako rad sam sebe vidi, sam sebe čisla? Vsakdo o sebi vedno najboljše misli, najboljše govori in vedno vse najboljše. Nekateri so tudi taki, da zmeraj in povsodi vtikajo oni osati „jaz“ v govor in pogovor. Ta jim je pri vsaki besedi tako gotov, kakor drugim kak originalen „interkalare“. Razlika je samo ta, da ga prvi rabi iz objesti, drugi pa iz navade. Oboje je smešno, ali vir in povod enemu in drugemu je različen. „Interkalare“ nastane v človeški priprostosti, oni „jaz“ pa v oholosti. To mora biti pač nasledek nekega izvirnega napuha. Morda kak ostanek nadutosti onih zavrženih duhov, katere je sv. nadangelj Mihajlo pregnal z neba v pekel.

Kakor je pa vsak greh neka bolezen za našo dušo, tako je tudi ta, tako rekoč podedovana oholost velika bolezen, ki tlači človečanstvo. Tudi v najnižje plasti národa ima ta svoje korenine. Slavni Emil Zola celó trdi v najnovejšem svojem delu, da je kmet zemlji rob. Naj bo užé to kakor hoče, v romanu „La terre“ je žalibog mnogo, da premnogo istine in niti jaz ne trdim presmelo, če rečem, da se vlači nekaj ošabnosti, zavidnosti in drugih sličnih mačic i po kmečkem ognjišči.

Vsak berač svojo malho hvali.

Marsikdo, premda ubog, ako ima le malo ali prav malo svojine, postavlja se in baha s tem, kakor da nima nikdo take šake zemlje v svoji vlasti. Malo je — opravičuje se naduti vlastnik — a to, kar je, táko je, da nima nikdo sličnega. Ta bolezen — ne morem je drugače imenovati — je pa tudi epidemična. Ne ostane samo na oni „šaki zemlje“, kmalu se razširi na vso vlast. Vse premoženje je potem tako, „da nima para“. Sevêda, ako i ni dobro, sluje barem, da trdi njega gospodar, da je „per excellence“. Take ljudi bi pač lahko imenovali „vzvišene“.

Te vrste ljudje obično niso in užé po svoji naravi ne morejo biti šoli prijazni. Tù ni in ne more biti razlike.

Deček nima več „učitelja rad“, odkar so mu domá povedali, da je bolj priden, kakor kažejo šolske svedočbe. Obudí se v njem trmoglavost do zapovedi učiteljevih in do šole sploh. Kedó je temu kriv? Že slišim v duhu odgovarjati: jaz ne, jaz ne, jaz ne! Dragi moj tovariš, jaz tudi ne. Roditelji hočejo tako, jaz jim ne morem vsega dovoliti. Začnè se jeza, strastno sovraštvo, nasprotovanje, in iz vsega tega se izcimi skrateljček v vzajemnem delovanji hiše in šole (katero se dandanes toliko poudarja na — papir).

Henrik, ali kakor mu je užé ime, postal je neubogljiv, samosvoj. Imena imajo obično taka deca samo „nobel“. Obžalovaje moram trditi, da, če pojde stvar tako naprej, naših „kranjskih Janezov“ kmalu ne bo več. I to je duh časa. — Takemu otroku tedaj vse kaže, ker sliši na nekaj bolj „gosposko“ ime, da bi moral biti v marljivosti nekaj več ko drugi, ali neče. Osebito v višjih oddelkih misli, da mu mora kar tako vse priti v glavo. Tudi stariši se čudijo tako „groznemu“ talentu, tako dobri glavi; tudi oni menijo, da je fant res tako gorostasna celebriteta. Sorodniki ga hvalijo, bližnji sosedje tù in tam prikimajo „botru“, „kumu“, in poslednjič so popolnoma vsi prepričani, da je dečko res nenavadna prikazen. Vsi ga hvalijo, vsi občudujejo — le učitelj (pa saj to je tako oseba, kojo lahko uporabljajo liki „marijoneto“, če se ne da, onda je pak — ošaben) tedaj le učitelj ni še povedal svojega „paréte“.

In v ti puhlosti, ki ni nikako osnovana, vzraste, postane od Hajnčka Hajnče, od Hajnčeta Henrik — mož. Kaj naj vam še rečem o njem? Dosti bodè, ako le po domače zakrožim: Kar (taka) mačka rodi, vse (slepe) miši loví.

Tak človek ni nikakor dosegel stopinje omike in olike človeške. (Opomniti moram, da se ta bolezen še dosti laglje širi mej srednje in višešolci). Tak „vzvišeni“ ud človeške družbe ne koristi ni sebi, ni drugim. Sebi neče zaradi ošabnosti, da mu nič ne manjka, drugim pa z zavistjo nasprotuje. Ti ljudjé so v človeštvu ono, kar vidimo o žetvi na njivah. Prazni klasovi nosijo glave po konci brez vsacega povoda. Da bi se le taki sitneži dali tako lahko odpraviti iz človeške družbe, kakor prazno klasje z njive, o to bi bilo veselje! Ta nadutost ali puhlost je res začetek premnogih pregreh. A malo, prav malo je nade, da bi je kedaj nestalo. Korenine svoje ima zavite v svili in slami, da ne pozebejo. Vrhove svoje nosi po konci v dragi palači, kakor tudi v borni kmetski koči. Kakor pa treba gledati pri drevesci, da mu najpreje uredimo korenine, tako moramo tudi pri tem predmetu paziti in gledati, da imajo korenine zdravo in pravo hrano. In te korenine v palači, kakor tudi v borni koči iste. To so namreč razvijajoče se zmožnosti otroške duše. Te zmožnosti imajo pa dva vrtnarja — dom in šolo. Dokler se pa ne uresniči, da

„Družina in šola sestrici ste dve,
Nobena samotno hoditi ne sme“,

tako dolgo bomo vedno imeli takih značajev.

Dokler ne pojdetà učitelj in roditelji z roko v roki prijateljski naprej, ne bode imela vzgoja željenega uspeha. Le v slogi je moč in baš te sloge trebamo mi, odgojitelji mladine slovenske. Kjer roditelji domá za redom vse podirajo, kar je učitelj sezidal v potu svojega obraza, tam ni mogoč nikak uspeh v vzgoji, nikak v pouku. Izpodkopavanje avtoritete učiteljeve je v naših očeh (pravim v naših) največji greh v pedagogiji in metodiki.

Torej kedor si roditelj: roko na srce!

(Dalje prih.)